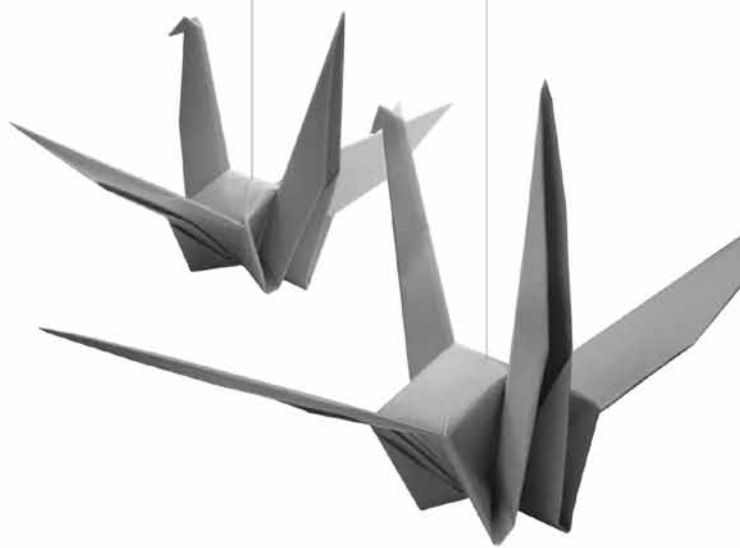


ตารางเหตุการณ์	8
ตัวละครสมมุติ	13
ภาพถ่าย	14
บทนำ	24
ภาค 1 : 2460 - 2489	25
ภาค 2 : 2490 - 2507	309
ภาค 3 : 2508 - 2534	453
ภาคผนวก	509



เมื่อคืนเขาฝันถึงแม่อีกแล้ว ในความฝันใบหน้าแม่สวยงามมาก รอยยิ้มพรายหน้า ผมสีดำขลับ นัยน์ตาแฝงแววเศร้า แม่สวมชุดสีขาวนวลลายดอกกุหลาบ กระโปรงจีบ แม่บอกเขาว่า “รอแม่หน่อยนะ รุจน์ อีกไม่นานแม่จะกลับมารับ” เขาจำไม่ได้ว่าแม่พูดกับเขาด้วยภาษาอะไร ไทย ฝรั่งเศส รัสเซีย หรือเยอรมัน? รู้แต่ว่าแม่นั่งกับเขาที่ริมคลองแสนแสบ ร่มรื่นด้วยเงาไม้ เป็นภาพที่แปลกตา เพราะเขาจำไม่ได้ว่าเคยเห็นแม่นั่งที่ซ้านไม่ริมคลองมาก่อน

กลีบดอกไม้สีขาวลอยมาตกบนผมของแม่ เขาได้กลิ่นหอม ไม่แน่ใจว่าเป็นกลิ่นหอมของดอกไม้หรือกลิ่นกายแม่ แม่จูบเขาอีกครั้งและเดินจากไป ทันใดนั้นเสียงปี่ดังลั่น ร่างแม่สะดุ้ง เลือดสีแดงค่อยๆ ไหลอาบกระโปรงขาว ก่อนตายนัยน์ตาแม่ยังแจ่มใส

“รอแม่จะจ๊ะ ลูกรัก...” เลือดสีแดงจางหายไปนสีขา

“แม่” เขาร้องสุดเสียง สะดุ้งตื่นสุดตัว ภาพฝันหายไป

แล้ว รุจน์ รุจิเรข ก็ตื่นขึ้นมาพบกับโลกของความจริง

เสียงหวีดหวิวเสียงดอากาศของฝูงเครื่องบินกระซอกเขาจากความฝัน เขากำลังนอนอยู่ริมทาง ประสาธล่านึกบอกว่าที่นี่ไม่ใช่ริมคลองแสนแสบ หากเป็นดินแดนแปลกหน้าในสถานภาพสงคราม เมื่อคืนเขาอนอนที่นี้ บนแผ่นดินกระด้างห่างจากบ้านริมคลองของเขาครึ่งโลก

ชันกายขึ้นอย่างเหนื่อยอ่อนและหิวกระหาย ไม่มีอะไรตักถึงท้องมายี่สิบชั่วโมงแล้ว ลูกขึ้นยืน สะบัดฝุ่นตามตัวออกเบา ๆ และเริ่มออกเดินทางต่อจากจุดนี้เขามองเห็นตัวเมืองเบอร์ลินบางส่วน

ยังเป็นเวลาเช้า แต่ไกลออกไป ฟ้ามุมน เมฆทึบ ขอบฟ้าสีเทาแซมยอดตึกแหลมสูงแบบโกธิค ดูหมองหม่นคล้ายฉาบด้วยความตาย เมืองบนเมฆสีเทาโรยมน้ำที่บดบังแผ่นฟ้าเกือบมิดชิด ยิ่งทำให้ทั้งเมืองดูอึมครึมเหมือนสุสานร้าง

อากาศปลายเดือนเมษายนเย็นที่สิบองศา แต่เขาไม่รู้สึกหนาว ในเวลาวิกฤติเช่นนี้ ไม่มีใครสนใจกับสภาพอากาศ แท้ทั้งสองของเขาระบมเพราะเดินทางมาไกลถึงห้าสิบกิโลเมตร ฝนหนาเขรอจะจับรองเท้า เขาเหนื่อย แต่

ยังสาวเท้าต่อไปไม่หยุด อีกไม่นานก็จะถึงบ้าน ควันดำที่ลอยจากไฟไหม้เมือง เบื้องหน้าทำให้จิตใจของเขาร้อนรนและห่อเหี่ยว เสียงระเบิดของปืนใหญ่ดังมาเป็นระยะ ไฟหลายสิบจุดในเมืองยังคงลุกคุโชน เบอร์ลินกำลังเป็นดินแดนมิลลัญญี

เขาเป็นชายหนุ่มไทยในวัยต้นยี่สิบ ร่างหกฟุตสองนิ้วสูงกว่าความสูงเฉลี่ยของคนไทยทั่วไป แฉงไหล่กว้าง ใบหน้าคมสัน มีรอยลักยิ้ม หลายคนเคยบอกเขาว่าใบหน้าเขาไม่เหมือนพ่อเลย มีแต่นัยน์ตาคู่นั้นเท่านั้นที่ถอดแบบมาจากพ่อ แต่เนื่องจากตั้งแต่เด็กเขาจำไม่ได้ว่าเคยเห็นหน้าแม่ จึงไม่มีวันรู้ว่าใบหน้าตนเองเหมือนแม่หรือไม่

รุจน์ รุจิเรข มาเรียนหนังสือที่ประเทศเยอรมนีตั้งแต่ต้นปี 2478 ลิปปีมาแล้ว เขาเลือกเรียนวิศวกรรมศาสตร์ตามที่พ่อของเขาเคยตั้งใจไว้ เมื่อเรียนจบท่านทูตไทยประจำกรุงเบอร์ลิน พลตรี พระประศาสน์พิทยายุทธ ชวนเขาไปทำงานที่สถานทูตไทย เขาทำงานที่นั่นตลอดหลายปีที่ผ่านมา ถ้าพ่อยังมีชีวิตคงดีใจที่ลูกชายเรียนจบ เติบโตเป็นผู้ใหญ่ ถ้าพ่อยังมีชีวิตอยู่! ทุกครั้งที่คิดถึงพ่อ ในใจเจ็บแปลบ ไม่ใช่เพราะความรักคิดถึง หากเพราะมีหลายความรู้สึกปนเปกัน

สปีดไฟร์กับเฮอริเคนฝูงใหญ่บินผ่านศีรษะเขาไป อีกฝูง และอีกฝูง และอีกฝูง ทุกลำจิกหัวมุ่งหน้าสู่ใจกลางเบอร์ลิน ชักปฏิทินพกในกระเป๋าออกมาดู 26 เมษายน 2488 เขาจากเบอร์ลินไปเกือบอาทิตย์ เป็นสัปดาห์อันยาวนานจากการโจมตีต่อเนื่องของศัตรู ตั้งแต่ต้นปีเป็นต้นมา ฟ้ามืดเยอรมนีแทบไม่เคยมีวันว่างจากเครื่องบินทิ้งระเบิดของศัตรู ความเสียหายที่เจ้าของชาติเคยก่อ ณ ประเทศอื่น บัดนี้กลับมาคืนสนองที่แผ่นดินแม่

เขาเพิ่งกลับจากการเดินทางยาวไกลที่มีจุดหมายที่เมืองบาดาคาสไตน์ตามคำสั่งของท่านทูต เป็นการส่งคนไทยทั้งหมดลงภาคใต้ตามคำขอของรัฐบาลเยอรมนี เขาเป็นคนดูแลเจ้าหน้าที่สถานทูตไทย และคนไทยที่ตกค้างในแผ่นดินนี้ไปสู่ที่ปลอดภัยกว่า เขาน่าจะไปแล้วไม่กลับ

แต่เขาก็กลับมา...

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองในยุโรปจวนปิดฉาก เยอรมนีพบว่าตนเองกำลังพ่าย

เพื่อย่างหมดยุค รัฐบาลเยอรมนีมีคำสั่งอพยพชาวต่างชาติออกจากเบอร์ลินที่กำลังถูกโจมตีทางอากาศอย่างหนัก กระทรวงการต่างประเทศส่งจดหมายให้ทูตแต่ละชาติเตรียมเดินทางออกจากเบอร์ลิน ขบวนการไฟฟ้าพิเศษสองขบวนนำทูตานุทูตจากทุกสถานทูตและครอบครัวไปยังภาคใต้ของเยอรมนี ใกล้เมืองซาลส์เบอร์ก ในจดหมายนั้นบอกให้นำไปเฉพาะของใช้ที่จำเป็นเท่านั้น

ในวันเดินทาง สถานีรถไฟคลาคล่ำด้วยผู้คน เจ้าหน้าที่สถานทูตและครอบครัวหลายร้อยคน รุจน์เป็นผู้ดูแลคนไทยที่ตกค้างซึ่งต้องการเดินทางออกไป สัมภาระทั้งหมดถูกขนขึ้นรถไฟขบวนแรกที่ออกเดินทางนำหน้าไปก่อน ส่วนรถไฟขบวนที่สองขนผู้โดยสาร เขาเดินทางไปด้วยมีเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศเยอรมันดูแลความเรียบร้อย

การเดินทางในช่วงแรกไม่มีการรบกวนจากเครื่องบินทิ้งระเบิดของฝ่ายสัมพันธมิตร แต่เมื่อถึงเมืองสตูตการ์ต รถไฟขบวนนั้นถูกเครื่องบินศัตรูโจมตีทางอากาศ เจ้าหน้าที่เยอรมันสั่งหยุดรถและให้ดับไฟในรถทั้งหมด ผู้โดยสารทุกคนอยู่นิ่งในความมืด ในช่วงเวลาต่อมาเมื่อพบว่าไม่มีความเสียหายเกิดขึ้น ขบวนรถไฟก็เดินทางต่อไป วันต่อมาถึงบาดคาตส์ไตน์ ผู้โดยสารทั้งหมดถูกลำเลียงต่อไปพักในเมือง เขาและคนไทยทั้งหมดพักที่โรงแรม เฮาส์ โฮคแลนด์ เมื่อภารกิจของเขาจบลงในวันต่อมา เขาก็เดินทางกลับเบอร์ลินอีกครั้ง

ระหว่างกลับ รถไฟที่เขาโดยสารมาถูกเครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตรบุปพรมระเบิดตายอยู่กลางทาง เขาไม่มีทางเลือกนอกจากเดินกลับตลอดระยะทางที่

เหลือประมาณห้าสิบกิโลเมตร ตลอดทางมีการทิ้งระเบิดลงมาเป็นระยะ ๆ เห็นแต่รถยนต์วิ่งออกจากเมืองหลวงพร้อมสัมภาระพะรุงพะรัง ผู้หญิงชุดขาวที่เดินออกจากเบอร์ลิน* คนหนึ่งเดินผ่านเขา สะดุดก้นหินลึบลง ยืนมือออกไปจุดหล่นขึ้นมา ใบหน้าร้านผุนั้นอยู่ในวัยปลายยี่สิบ หล่อนเอ่ยคำขอบคุณเป็นภาษาเยอรมันและเดินจากไป โชคดี พรอยไลน์! เขาพิมพ์ว่า เขาเห็นใจคนเหล่านั้น เมื่อเห็นว่าเบอร์ลินกำลังตกเป็นเป้าทิ้งระเบิดอย่างรุนแรง และชาติของตนกำลังแพ้สงคราม ใคร ๆ มีแต่อยากเดินทางออกไป ไม่ใช่กลับเข้ามา

เขาปลดเป้าใหญ่ที่สะพายหลังอยู่ลง ภายในเป้านี้มีเสื้อผ้าสองสามชุด มีด สมูทรา โลฟบอย ในกล่องสีแดงขอบส้ม และแผนที่ หีบกระดูกน้ำออกมาเพิ่มเติม เมื่อสิ้นกระหายเขาก็เดินทางต่อ ได้ยินเสียงบางอย่างดังมาจากด้านหลัง เสียงนั้นดังขึ้นเรื่อย ๆ เขาหันกลับไปดูเบื้องหลัง ตามีปีกกว้าง

กลางกลุ่มเมฆที่คลี่ตัวออกอย่างเหินหยาบ ปรากฏเงาดำเล็กหลายสิบจุดที่ขยายใหญ่ขึ้นพร้อมกับเสียงครางหึ่งคล้ายแมลงหวี่ เมื่อฝูง ‘แมลงหวี่’ บินเข้ามาใกล้ สายตาเขาก็เห็นภาพชัดเจนขึ้นของฝูงเครื่องบินรบหลายร้อยลำที่กระจายเต็มแผ่นฟ้า เขาไม่เคยเห็นเครื่องบินรบมากมายเช่นนี้ในเวลาเดียวกันมาก่อน ทั้ง สปิตไฟร์, พี-51, พี-38, บี-17, บี-24, บี-29, แลงคาสเตอร์, ฮาลิแฟกซ์ แข่งกันแผดเสียงคำรามอย่างไม่ยำเกรงใคร แผ่กว้างดุจเมฆดำที่เคลื่อนเข้าโอบคลุมท้องฟ้ายามฝนตั้งเค้า

พลันฝนเหล็กก็โปรยปรายลงมาถึงเม็ด แต่ไม่ขาดสาย วูบแล้ววูบเล่า

ผู้หญิงชุดขาวที่เดินออกจากเบอร์ลิน

ผ่านซากตึกที่หัวถนน หล่อนก็สะดุดและล้มลง

ผู้หญิงชุดขาวที่เดินออกจากเบอร์ลินไม่ใช่คนเยอรมัน หล่อนเป็นหนึ่งในหญิงสาวชาวต่างชาติที่มาทำงานในเบอร์ลินในฐานะคนรับใช้ มาถึงวันนี้หล่อนรู้ว่าตนเองคิดผิดที่ไม่กลับบ้านเสียแต่แรกเมื่อมีโอกาส

มือแข็งแรงยื่นมาเบื้องหน้าช่วยดึงหล่อนขึ้น เป็นมือที่ใหญ่และแข็งแรง เจ้าของมือเป็นชายหนุ่มหน้าตาดี ไม่ใช่ชาวเยอรมันแน่นอน หล่อนคิดในใจ

หล่อนกล่าวคำขอบคุณ ในช่วงสงครามหล่อนไม่ได้เห็นความเอื้ออาทรต่อกันและกันมานานแล้ว หล่อนเดินไปตามทางของหล่อน ทางที่หล่อนก็ไม่รู้

ผู้หญิงชุดขาวย้ายมาอยู่ที่เบอร์ลินเมื่อสิบปีก่อน ไม่ใช่ไม่มีงานให้ทำที่เนเธอร์แลนด์ บ้านเกิด แต่เพราะความรัก! หล่อนตามนายทหารชาวเยอรมันคนหนึ่งมาที่นี่ ไม่นานก็พบว่า ตนเองไม่มีค่าสำหรับเขามากไปกว่าอาหารว่างจานหนึ่ง หล่อนรู้สึกเหมือนปลาในตู้ที่ไม่มีทางหนี ทว่าหล่อนไม่ต้องการกลับบ้านอย่างผู้ปราชัย

ผู้หญิงชุดขาวเป็นสาวบริกรที่ภักดีตาการ เงินที่หล่อนหาได้ทุกอาทิตย์ ส่งกลับไปให้แม่ หล่อนอาศัยอยู่ที่บ้านเช่านอกเมืองกับเพื่อนสาว

ช่วงสุดท้ายของสงคราม ภักดีตาการถูกระเบิดทำลาย หล่อนจึงคิดว่าได้เวลากลับบ้านเสียที เก็บเงินได้ไม่มากเท่าที่คาดหวังตอนแรก แต่ก็ไม่น้อย เก็บมันไว้ในกระเป๋าเดินทางใบเล็ก

แผ่นดินสั่นสะเทือนด้วยแรงอัดมหาศาล ส่งผลถึงดั่งกัมปนาทไปทั่วเมืองที่ใกล้
สิ้นใจ นัยน์ตาของเขาเหมือนไม่มีวิญญาณและความรู้สึก เจยเมยและซาชิน ไม่
ต่างจากความรู้สึกของชาวเมืองที่มองดูเพลิงพยุศโหมผลาญอาคารอย่างคึก
คะนอง จนกระทั่งมันเหนื่อยอ่อนไปเอง

หลังจากสงครามดำเนินมาอย่างเหนื่อยอ่อนถึงหกปี ทำลียบหกประเทศ
เข้าร่วมสงคราม ทหารหาญผู้สมรภูมิมารวมแปดสิบห้าล้านนาย สูญชีวิตมนุษย์
หลายสิบล้านคน เทพเจ้าแห่งสงครามก็ถึงวาระสุดท้าย ท้าระเบิดที่ถูกส่งลง
มาจากฟ้าตั้งแต่ปี 2482 ถึงปีสุดท้ายของสงครามสูงกว่าครึ่งล้านตัน พลเรือน
เยอรมันกว่าสามล้านคนแสนคนสังเวยชีวิต

ฝนเหล็กอีกหลายเม็ดตกลงมาล้มผัสอาคารนิโคไลเคอร์ช ตึกที่เก่าแก่
ที่สุดของเบอร์ลินและอาคารใกล้เคียงพินาศ นักบินขับวนอีกรอบ ระเบิดกลุ่ม
สุดท้ายลอยละลือลงไปยังเป้าหมายเบื้องล่าง ส่วนหนึ่งของประตูชัยบรินเดน
เบิร์กที่สร้างขึ้นเพื่อฉลองชัยชนะกองทัพแห่งปรัสเซียในปี พ.ศ. 2331 ก็ทลาย
ลงเป็นกองหิน ประติมากรรมรูปรถม้าศึกบนยอดโด่สูงสุดปริ้วและร่วงลงพื้น
ทั้งซากอาคารส่วนที่ไม่ถูกระเบิดอย่างเดิวยตาย เมื่อช่องบรรจุกระเบิดว่าง
เปล่า นักบินก็เบนพาหนะแห่งความตายกลับไปสู่ที่มันจากมา

รุจน์ลุกขึ้นเดินทางต่อ ลัดเลาะไปตามซากอาคาร ผ่านถนนที่เป็นหลุม
บ่อจากแรงระเบิด เมื่อถึงดงคัสทานก็แลเห็นบ้านสองชั้นสีขาวได้ร่มไม้ใหญ่ใน
ฤดูใบไม้ผลิจะเห็นดอกโครคัสสะพรั่ง ลมอ่อน ๆ โขยมาตลอดเวลา ไม่คล้าย

ห้วงเวลาแห่งสงคราม นี่เป็นเขตบ้านของคาร์मारอฟ เพื่อนชาวรัสเซีย บ้านเช่า
ของรุจน์อยู่ห่างจากที่นี่ไปไม่กี่กิโลเมตร เขาแวะบ้านของคาร์मारอฟก่อน

เมื่อรุจน์มาเยอรมนีในปี 2478 นั้น เขาใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวของคาร์मारอฟ
ในช่วงปีแรก พ่อเป็นผู้ฝึกฝนเขาแก่ครอบครัวนี้เอง เพื่อที่เขาจะได้เรียนภาษา
ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งเยอรมัน อังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย ครอบครัว
คาร์मारอฟมีสองชีวิต สามเป็นทูตชาวรัสเซียซึ่งภายหลังลี้ภัยในเยอรมนี ทั้ง
สองอยู่กันโดยไม่ได้อะไรงาน

พ่อกับคาร์मारอฟเป็นเพื่อนเก่ากันมาตั้งแต่ทั้งสองเรียนหนังสือที่
มอสโก คาร์मारอฟเป็นเจ้าหน้าที่ทูตชาวรัสเซียที่ถูกส่งมาทำงานในเบอร์ลิน
ตั้งแต่ปี 2474 และสร้างความประหลาดใจให้หลายคน เมื่อห้าปีต่อมาเขาขอ
ลี้ภัยในเยอรมนี

ภรรยาของคาร์मारอฟชื่อ ไฮดี ใจดี ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นนิจ หล่อนเคย
เป็นครู ใช้ชีวิตเรียบง่าย ไฮดีรักเขาเหมือนลูก เมื่อเขามาที่นี่ใหม่ ๆ หล่อนสอน
ภาษาต่าง ๆ แก่เขาอย่างขะมักเขม้น เขากำพร้าแม่ จึงรู้สึกผูกพันกับไฮดีเป็น
พิเศษ

รุจน์เคาะประตูบ้าน ไม่นานหญิงวัยสี่สิบเศษคนหนึ่งก็เปิดประตูออกมา
ใบหน้านั้นสวยเรียบ ดวงตาทั้งคู่เข้ม ซ่อนแวววาว ผมสีน้ำตาล แข็งแรงตาม

ก้าวเดินต่อไป คนมากเหลือเกิน หล่อนรู้สึกเหนื่อย หล่อนอยากกลับบ้าน

หล่อนสะดุดล้มอีกครั้งเมื่อถึงโรงงานร้างแห่งหนึ่ง

ชายเจ้าของโรงงานบอก “พักที่นี่ก็ได้”

กลิ่นของโรงงานที่หล่อนพักทำให้นึกถึงภาพเก่า ๆ หล่อนหลับเป็นตาย
ด้วยความเหนื่อยและหิว เมื่อตื่นขึ้นหล่อนพบว่ากระเป๋าเดินทางคู่ชีพหายไป ชาย
เจ้าของโรงงานก็หายไปด้วย

หล่อนเดินทางต่อไป เห็นทหารโซเวียตมากมาย หล่อนวิ่งหนีได้ไม่กี่ก้าว
ทหารนายหนึ่งก็ประชิดตัว หล่อนรู้สึกถึงสัมผัสจากมือหยาบกร้านนั้น

หล่อนร้อง “ฉันไม่ใช่คนเยอรมัน”

อีกฝ่ายหัวเราะ “ผมก็ไม่ใช่คนเยอรมันเหมือนกัน”

ทุกครั้งทีหล่อนไม่สบาย แม่สอนให้หล่อนนึกถึงภาพความทรงจำที่สวยงาม
ในอดีต

ตอนนั้นหล่อนนึกถึงต้นไม้ที่มีดอกเต็มต้น การว่ายน้ำในฤดูร้อนที่ทะเลสาบ
การปีนขึ้นไปดูดวงดาวยามค่ำคืน กลิ่นดอกไม้ป่า...

หล่อนไม่ได้ร้องไห้ หล่อนเดินทางต่อไป

หล่อนสะดุดและล้มลง

ไม่มีมือใครยื่นมาให้ หล่อนลุกขึ้นมา

หล่อนเดินทางต่อไป

แบบอย่าง ‘ผู้หญิงที่ดี’ เผื่ออาร์ยันของท่านผู้นำ

ไฮดีมีสีหน้าแปลกใจเมื่อเห็นเขา

“รุจน์ เธอมาได้ยังไง? เธอไม่ไปกับพวกเจ้าหน้าที่ทูตหรือ?”

“ผมต้องกลับมาหาท่านทูตก่อน เกิดอะไรขึ้นที่นี่ตอนผมไม่อยู่?”

“ทหารโซเวียตเข้าล้อมเมืองมาตั้งแต่วันที่ 21 เราซ่อนตัวอยู่ตลอดเวลาในห้องใต้ดิน”

“สามีคุณล่ะ?”

“อยู่ข้างใน เข้ามาก่อนซิจะ ทำทางเธอหิว ฉันมีอาหารเข้าเหลือ”

ขณะกินอาหารมือนั้น คาร์मारอฟเดินมาทักทายเขา ทำทางเจ้าของบ้าน
อดรอยเหมือนไม่ได้นอนมาหลายวัน

วลาดีมีร์ อีไลโมวิช คาร์मारอฟ เป็นชายวัยราวห้าสิบ รักสนุก แต่งกาย
ด้วยเสื้อผ้าประณีตราค่าแพงตลอดเวลา เป็นนักการทูตที่ได้ฉายา ‘เพลย์บอย’
ที่หน้าแปลกก็คือ เพลย์บอยคนนี้รอบรู้ทุกอย่างในโลก ประวัติศาสตร์
ดาราศาสตร์วิทยาศาสตร์การเมือง พุดได้คล่องแคล่วหลายภาษา แม้ดูภายนอก
เขาหน้าจะเป็นนักเที่ยวมากกว่านักการทูต

คาร์मारอฟเป็นทั้งอาจารย์และเพื่อน สอนเขาในวิชาที่ไม่มีสอนใน
โรงเรียน ตั้งแต่การจับผู้หญิง การเลือกซื้อเครื่องประดับให้สตรี การแต่งตัว
หมากรุก ไปจนถึงมารยาทบนโต๊ะอาหาร คาร์मारอฟมักตามหาเขาเป็นเพื่อน
เล่นหมากรุก เหมือนชาวรัสเซียจำนวนมาก คาร์मारอฟรักหมากรุกเป็นชีวิต
จิตใจ แม้ทั้งสองจะคุยกันคล้ายเพื่อน แต่รุจน์นับถือคาร์मारอฟเหมือนครู
ชายรัสเซียเคยบอกว่า คนอย่างเขาน่าจะเรียนทหารมากกว่า แต่รุจน์ว่าเป็นความ
ประสงค์ของพ่อที่อยากให้เขาเรียนรัฐศาสตร์

เจ้าของบ้านคุยกับเขาเป็นภาษารัสเซีย “คุณไปไหนมา? ผมพยายาม
ตามหาคุณมาสองวันแล้ว”

เขาอดหัวเราะไม่ได้ ในเวลาสงครามชายคนนี้นั้ยังมีอารมณ์ใส่น้ำหอม

“ผมไปส่งคนไทยที่ติดค้างลงใต้ที่บาดคาคาสไตร์ กระหรงการต่าง
ประเทศเป็นผู้จัดการ”

“ทุกอย่างเรียบร้อยดีหรือ?”

“พวกนั้นปลอดภัยดีครับ”

“แล้วคุณกลับมาเบอร์ลินอีกทำไม? ไม่มีประโยชน์อะไร ทำไมไม่กลับ

เมืองไทยไปเลย ที่นั่นอันตรายมาก”

“ผมยังเป็นห่วงคนที่เหลือ ยังไม่มีคำสั่งให้กลับเมืองไทย อีกอย่างเรามี
เอกสิทธิ์ทางการทูต คงไม่เป็นไร ว่าแต่ว่าคุณตามหาผมทำไมครับ?”

“เราจะไปอุลัมคีนี่ จะไปด้วยไหม? ไปบ้านป่าของไฮดีก่อน แล้วจะออก
ไปสวีตเซอร์แลนด์”

ไฮดีเอ่ยแทรกเสียงขรั้ม “เธอก็รู้ พวกรัสเซียมาถึงประตูบ้านแล้ว เขามี
คำหว่าเสียด้วย”

เขาเข้าใจความรู้สึกของครอบครัวนี้ รู้ว่าคาร์मारอฟกำลังเดือดร้อน
เนื่องจากตั้งแต่ลี้ภัยในเยอรมนี ก็ถูกหมายหัวจากพวกรัสเซียมาโดยตลอด
ตอนนี้เยอรมนีกำลังแพ้สงคราม และกองทัพโซเวียตมาประชิดเมือง ชายรัสเซีย
ผู้ลี้ภัยไม่มีทางอื่นนอกจากหนี

“ผมไม่ไปด้วย จะต้องกลับสถานทูตไทย”

“ถ้าเปลี่ยนใจมาหาเราได้นะ เราเดินทางคีนี่สองทุ่ม”

“ขอบคุณครับ ถ้าโชคดี หลังสงครามผมจะไปหาพวกคุณที่สวีตเซอร์
แลนด์”

ไฮดีว่า “เธอรู้ว่าจะพบเราที่ไหนใช่ไหม?”

“ครับ ผมรู้ ผมยังจำป่าของคุณได้ครั้งที่ไปเมื่อเจ็ดปีก่อน ระวางตัวให้ตี
ครับ” ประโยคหลังเขาพูดกับคาร์मारอฟ

“แน่นอน ผมไม่ให้พวกนั้นสมหวังหรอก”

คนรัสเซียบอกเขาเป็นประโยคสุดท้าย “ระวางตัวด้วย รุจน์ สถานการณ์
ที่นี่ตอนนี้อันตรายที่สุด”

เขายิ้ม “ไม่ต้องห่วง ผมเป็นคนต่างชาติ จะว่าไปแล้วก็ไม่มื่ออะไรเกี่ยวข้องกับ
สงครามที่นี้ อีกอย่างเขาไม่มาพวกทูตกันไม่ใช่หรือ?”

อีกฝ่ายผินหัวเราะ “ผมก็หวังว่าเป็นอย่างนั้น”

รุจน์วิ่งเลาะไปตามอาคารปรักหักพัง เขาจำทางได้ดีแม้ว่าตอนนี้อาคารส่วน
ใหญ่จะกลายเป็นซากจากปืนใหญ่และระเบิดที่เครื่องบินสัมพันธมิตรโปรยลง
มาทุกวัน ที่หัวถนนซากรถถังคันหนึ่งนอนตะแคงอยู่ รอยเปื้อนเลือดคละเล้า
กับรอยกระสุนปรากฏทั่วทุกมุม ที่ผนังหนึ่งมีรูปฉีกขาดของท่านผู้นำผู้ยิ่งใหญ่

บางส่วนของภาพกรังเลียด เสาธงนาซีหักขวาง ธงชาติเป็นริ้ว นาน ๆ ที่ก็ขยับไหวเพราะแรงลม

เขาเดินเข้าหาสายลม

ฟ้าเริ่มสลัวลงทุกที ลมพัดจัด ฝุ่นควันถูกพัดกระจายเข้าตาเขา หลับตาครู่หนึ่ง ก่อนก้าวเดินต่อไป เขาไปถึงสถานทูตไทยเวลาเย็น รู้สึกใจหายที่เห็นอาคารสถานทูตกลายเป็นซาก ส่วนหนึ่งของอาคารถูกระเบิดเศษะแยกออกมา ก้าวเข้าไปอย่างเร่งร้อน ทุกสิ่งทุกอย่างในอาคารถูกรื้อกระจาย ไม่มีอะไรบ่งชี้ว่าที่นี่มีใครอาศัยอยู่

ปืนใหญ่คำรามดังสลับเสียงสัญญาณภัยทางอากาศ เขาคิดอย่างหดหู่ บางทีท่านทูตอาจอยู่ในระหว่างทางกลับเมืองไทยก็ได้ เขาคงเป็นคนไทยเพียงชีวิตเดียวที่ตกค้างอยู่ในแผ่นดินที่ระอุด้วยไฟสงคราม ความคิดนี้ทำให้เขารู้สึกหงอยเหงาอย่างยิ่ง

“จูน...”

น้ำเสียงที่เขาคุ้นเคยดังมาจากด้านหลัง หันขวับกลับไป แสงวับแวมาจากเพลิงที่กำลังผลาญในเมืองสาตกะทบร่างชายผู้นั้น

“พี่แหง...” เขาอุทานอย่างดีใจ

ชายคนนั้นก็คือ แสง คนรับใช้ของท่านทูตนั่นเอง เขาเดินเข้าไปหาคนคุ้นเคย เหมือนคนที่ล่อยคอกกลางทะเลพลันพบเห็นขอนไม้ลอยมา

“ดีใจเหลือเกิน พี่แหงยังอยู่ที่นั่น”

“เรายังอยู่ที่นั่นครับ จูนล่ะ?”

“ผมเพิ่งเดินทางกลับมาถึงครับ คิดว่าคนที่นั่นกลับเมืองไทยไปหมดแล้ว โชคดีที่พี่เรียกผมก่อน”

“คุณพระรู้ว่าคุณจะต้องกลับมา...”

“ท่านอยู่ที่ไหนครับพี่?”

“ซ่อนตัวอยู่ที่ชั้นใต้ดิน”

“คนอื่น ๆ ล่ะ? ปลอดภัยทุกคน?”

“ทุกคนปลอดภัยอยู่ในห้องใต้ดิน เข้ามาสิ คุณพระรอคุณมาหลายวันแล้ว เมื่อก็ผมบังเอิญขึ้นมาดูว่า มีอะไรพอจะใช้เป็นพินทุงต้มได้ไหม พอดีเจอจูน...”

ชายทั้งสองเดินเข้าไปในห้องใต้ดิน ทั้งห้องอยู่ในสภาพรกรุงรังยับเยิน

ข้าวของถูกรื้อกระจายกระจาย รูปภาพบนผนังถูกระชากลงมา หลายรูปกลายเป็นเปื้อนทดลองปืน รื้อกระสุนกระจายทั่วผนัง

พลตรีพระประศาสน์พิทยายุทธนั่งอยู่ที่เก้าอี้ตัวเก่า ร่างท่านทูตผอมและดูคล้ำลงไปมาก แก้มตอบลง นงเยาว์ บุตรสาวของท่านทูตนั่งที่มุมห้อง ขำราชการสถานทูตสองคนคือ สว่างกับสมจริงนั่งนั่งราวกับไร้ชีวิต ที่อีกมุมหนึ่งของห้อง หญิงสาววัยยี่สิบกว่าคนหนึ่งเอนกายพิงผนังมองเขาเงิบ ๆ หล่อนเป็นข้าราชการสถานทูตชื่อ ชารี พระสงคราม มาเริ่มทำงานที่สถานทูตไทยในเบอร์ลินเมื่อสองปีก่อน แต่พวกเขาไม่สนิทกัน เขารู้เพียงว่าพ่อของหล่อนกับพ่อของเขาเป็นเพื่อนกันมาก่อน สีหน้าของหล่อนเรียบเฉย ซ่อนความรู้สึกทุกอย่างภายในมิดชิด

กลิ่นเหม็นอบอวลทั่วห้องใต้ดินที่สว่างด้วยเทียนไขเพียงเล่มเดียว ไม่มีน้ำประปา ไม่มีไฟฟ้า เพราะสถานีน้ำและโรงไฟฟ้าถูกทำลายลงหมดแล้ว ชายหนุ่มทักทายเพื่อนเจ้าหน้าที่ทุกคน สีหน้าคนในห้องดีขึ้น

ท่านทูตเอ่ยขึ้นอย่างยินดี “อ้อ! จูน คุณกลับมาแล้ว”

“พวกท่านปลอดภัยดีหรือครับ? เกิดอะไรขึ้นที่นี่? ทำไมถึงเป็นอย่างนี้?”

“พวกทหารรัสเซียมารื้อของที่นี่นะซี แต่ไม่เป็นไร พวกเราปลอดภัย”

“หลวงรณยุทธฯเล่าครับ?” เขาถามถึงทูตทหารอีกท่านหนึ่ง

“ไม่รู้ชะตากรรมเหมือนกัน เขาติดอยู่อีกด้านหนึ่งของเมือง แสงไปดูมาเมื่อวานนี้ บ้านของเขาถูกระเบิดถล่มหมด เราก็ได้แต่หวังว่า เขาไม่ได้อยู่ที่นั่นตอนระเบิดลง”

ใบหน้าชายคนหนึ่งผุดขึ้นในใจ หน้าตาดี ไว้หนวด กิริยาผึ่งผายสมเป็นทหาร แม้เติบโตในต่างจังหวัด แต่หลวงรณยุทธสงครามก็ก้าวหน้าในอาชีพทหารค่อนข้างเร็ว เป็นทูตทหารประจำเบอร์ลิน ถูกย้ายมาที่นี่พร้อมชารีเมื่อสองปีก่อน เมื่อนึกถึงสภาพเบอร์ลินที่ถูกถล่มอย่างหนัก เขาอยากเชื่อว่าป่านี้หลวงรณยุทธสงครามน่าจะเสียชีวิตจากการโจมตีของฝ่ายสัมพันธมิตรเสียแล้ว

ท่านทูตกล่าว “เล่าเรื่องของคุณดีกว่า พวกคนไทยที่คุณไปส่งเป็นยัง?”

“ปลอดภัยครับ รถไฟไปราบรื่นดี จนถึงสตูดาร์ต มีเครื่องบินไปทิ้งระเบิด เราต้องดับไฟรางตัวหมดทั้งขบวน โดนยิงพักหนึ่ง แต่ไม่เป็นไร ผมโดยสารรถไฟกลับมา แต่ไม่ถึงเพราะถูกโจมตีอีก และต้องเดินเท้ากลับ”

“แล้วคุณมาถึงนี้ได้ยังไง ทหารโซเวียตเต็มเมืองอย่างนี้?”

“ก็ค่อย ๆ หลบ ๆ หลีก ๆ มาจนได้ครับ อาศัยที่จำทางลัดได้ ผมแหวบ้าน
คาร์मारอฟ ก่อนมาที่นี่”

“เรากำลังเป็นห่วง ตอนที่รุจน์ไม่อยู่ ที่นี่ถูกถล่มทุกวัน”

พระประศาสน์พิทยายุทธมีแววเห็นดเห็น้อย่างเห็นได้ชัด

“ทุกอย่างที่นี้กำลังสับสนสุดขีด ทหารโซเวียตยึดเบอร์ลินไว้ได้เกือบ
หมดแล้ว แต่ยังมีพวกนาซีที่ยังไม่ยอมแพ้ยังคงอยู่ คิดว่าอีกไม่กี่วันคงสงบ
ถึงตอนนั้นฝ่ายสัมพันธมิตรคงชำระบัญชีแค้นกับฝ่ายอักษะ แม้เราจะเป็นคน
เอเชีย ก็ไม่ได้รับประกันความปลอดภัยอะไร เพราะประเทศของเราไปประกาศ
สงครามกับฝ่ายที่ชนะเสียแล้ว เราอาจจะถูกควบคุมตัวก็ได้”

“คงไม่เป็นไรหรอกท่าน เรามีเอกสิทธิ์ทางการทูต”

“ในเวลาอย่างนี้ เอกสิทธิ์อะไรก็ช่วยไม่ได้ ไม่งั้นพวกทหารโซเวียตจะ
กล้าเข้ามาเพ่นพ่านทำลายข้าวของในนี้หรือ สองวันมาแล้วที่พวกมันบุกเข้ามา
ในสถานทูต กวาดอาหารไปเกือบเกลี้ยง วิทยุสื่อสารทุกอย่างถูกพวกมันทำลาย
หมด”

ท่านใช้มือขวามือทั้งสอง รุจน์รู้ว่าแม้ท่านเป็นทหาร แต่เกลียดสงคราม

“เราจะทำอย่างไรต่อไปดีครับ?”

“ก็คงต้องรอ พวกโซเวียตคงกวาดล้างเยอรมันอีกหลายวัน กว่าทุกอย่าง
จะเรียบร้อย”

ประโยคสุดท้ายยังไม่ทันพูดจบ ก็ปรากฏเสียงดังโครมคราม ประตูลิ้น
ใต้ดินถูกถีบออกอย่างแรง สายตาทุกคนจับที่ประตู แสงไฟหลายลำฉายกราด
วูบวาบ เกร่างกำยำลึบกว่าเงาถลันเข้ามา ทุกคนมีอาวุธครบมือ หน้าตาgrimacing
คนเหล่านั้นสวมเครื่องแบบทหารโซเวียต เกร่างผู้บุกรุกพาตบนผนังแลดูหะมึน
เหมือนผืนร้าย

ท่านทูตมองปืนกลที่จ่อคนในห้องเงียบ ๆ เป็นครั้งที่สามในรอบสองวัน
ที่ผู้ชนะสงครามยามเฝ้าบุกเข้าไปในสถานที่ต่าง ๆ อย่างคึกคะนอง

“มันจะเอาอะไรอีกวะ? เทียวก่อนก็กวาดของไปหมด...” แสงแวบพึมพำ

“พวกเอ็งเป็นใครวะ มากระจุกอยู่ในรุจน์?” ผู้บุกรุกตัวเป็นภาษารัสเซีย

รุจน์ตอบกลับเป็นภาษารัสเซียเช่นกัน “พวกเราเป็นคนของสถานทูต”

“สถานทูตอะไร?”

“สถานทูตประเทศไทย”

คนถืออาวุธสายห้าว “ประเทศไทย? อะโฮ! มันอยู่ตรงไหนของโลกใบ
น้อย ๆ นี่ล่ะโว้ย?...”

มันถามเพื่อน “...เคยได้ยินชื่อนี้รึเปล่า?”

เพื่อนตอบ “ไม่เคยวะ”

รุจน์ยื่นหนังสือเดินทางของเขาให้ทหารโซเวียตคนนั้นดู อธิบายอีกครั้ง
ว่าพวกเขาเป็นคนของสถานทูตไทย นายทหารคนนั้นเดินตรงไปหาคนที่
เป็นหัวหน้ากลุ่ม ทหารทั้งสองคุยกันไม่กี่ประโยค นายทหารหัวหน้าหรือตามองคน
ทั้งหมดในห้องใต้ดินอย่างไม่แสดงอารมณ์ และโบกมือให้พวกที่รื้อของอย่าง
วุ่นวายกลับออกไป ไม่นานทหารโซเวียตทั้งหมดก็ย้ายจากไป

ท่านทูตสายศีรษะอย่างเบื่อหน่าย

“เทียวที่สามแล้วที่พวกทหารโซเวียตมาชนข้าวของเราไป ถ้าใช้ไม่ได้ก็
ทำลายทิ้งเสียจ้ะ ไม่รู้ตายอดตายอยากมาจากไหน?”

“ท่านนอนพักเอาแรงก่อนเถอะครับ ท่านคงเหนื่อยมาก”

ท่านมองเขาอย่างปราณี “คุณเองก็เหน็ดเหนื่อยมาหลายวัน พักก่อน
เถอะ”

“ผมยังไม่วัง ท่านครับ ถ้าเราผ่านช่วงนี้ไปได้ คงต้องกลับเมืองไทยแล้ว
ไช้ไหมครับ?”

“ผมยังไม่รู้เลย ไม่มีคำสั่งมาจากเมืองไทย”

เขาอาจเป็นคนเดียวที่ที่เข้าใจท่านอย่างลึกซึ้ง เขาและท่านมีสิ่งหนึ่งที่
คล้ายกัน ต่างต้องจากแผ่นดินบ้านเกิดมาที่นี่โดยไม่รู้อนาคต ตั้งแต่พ่อตาย
ชีวิตของเขาไม่เหมือนเดิม เช่นกันท่านทูตเคยเป็นนายทหารที่มีชื่อเสียงและ
บทบาททางการเมืองอย่างสูงในเมืองไทย มีเกียรติยศ อำนาจ ชื่อเสียง ท้าย
ที่สุดท่านก็ถูกย้ายมาดำรงตำแหน่งอัครราชทูตไทยประจำเบอร์ลิน ไกลจาก
บ้านเกิดครึ่งโลก

ส่วนเขามาที่นี่เพราะพ่อ จ่ายราคาความทะเยอทะยานของพ่อด้วยการ
พลัดพรากจากเมืองไทยมาอยู่ที่นี่หลายปี

เขามาใช้ชีวิตที่นั่นนานเกินไปแล้วหรือไม่ ไม่ใช่คำถาม คำถามคือเขาจะ

กลับไปใช้ชีวิตในเมืองไทยต่อไปได้หรือไม่ต่างหาก หลังเรียนจบ เขาไม่ได้กลับเมืองไทย ความจริงตั้งแต่พ่อตาย เขาก็ไม่คิดจะกลับบ้านเกิด เมื่อท่านทูตชวนเขามาทำงานที่สถานทูตไทยในกรุงเบอร์ลิน เขารับปากทันที

ความคิดของเขาสะดุดเมื่อได้ยินเสียงเคาะประตูดังขึ้นหนึ่งครั้ง เขาหันขวับไปที่ประตู และเดินไปเปิด ร่างหนึ่งในชุดพลเรือนยืนอยู่ตรงนั้น สายตาทุกคนจับที่ร่างซึ่งกำลังก้าวเข้ามา

ชายผู้นั้นเอ่ยเป็นภาษารัสเซีย “ที่นี่คือสถานทูตไทยใช่ไหม?”

“ใช่ครับ” รุจน์ตอบ

“คนไหนคือ รุจน์ รุจิเรช?” ชายผู้นั้นเอ่ยชื่อของเขาไม่ชัด

“ผมเอง”

ทหารโซเวียตนายนั้นมองหน้าเขาสลับกับรูปถ่ายในมือ ในที่สุดก็เก็บรูปถ่ายใบนั้นใส่กระเป๋าเสื้อ “ผมเป็นคนนำสารจากมอสโก ได้รับคำสั่งให้ส่งข่าวถึงคุณด้วยตัวเอง ผมไปหาคุณที่บ้านแต่ไม่พบ จึงมาที่นี่”

เขารู้สึกประหลาดใจ “หาผม? ทำไม? ข่าวอะไร? จากไหน?”

เขาถามทีเดียวลีคำถาม

“ใช่! หาคุณ! ผมมีข่าวจากพันเอก นิโคไล เชคอฟ”

พระประศาสน์พิทยายุทธอุทาน “นิโคไล เชคอฟ!”

รุจน์มีสีหน้ามึนงง เขาไม่ทันถามว่าคนที่กล่าวถึงคือใคร คนส่งข่าวก็พูดต่อ “ท่านรู้แล้วว่าคุณจะถาม ท่านเป็นเพื่อนพ่อคุณ”

“เขาจะพบผมทำไม?”

“ผมไม่ทราบ ท่านฝากข่าวมาว่า ตอนนี้สถานการณ์ที่นี่อันตรายอย่างยิ่ง เบอร์ลินกำลังจะแตกในวันสองวันนี้อยู่แล้ว ท่านต้องการพบคุณ มีข่าวเกี่ยวกับพ่อคุณที่จะบอกคุณด้วยตัวเอง ขอให้คุณอยู่ที่นี้ อย่าเพิ่งไปไหน วันพรุ่งนี้ท่านจะเดินทางมาถึง ผมมีหน้าที่รีบคุณไปพบท่าน”

“แต่...”

“ผมจะรีบคุณไปหาท่านตอนเจ็ดโมงเช้าตรง”

“แต่...”

“ผมไม่รู้อะไรมากไปกว่านี้ คืนนี้ผมจะนอนรออยู่ข้างนอก”

ว่าแล้วคนส่งข่าวจากมอสโกก็เดินออกไป

รุจน์มองหน้าทุกคน ท่านทูตก็มีสีหน้าสงสัยเช่นกัน นัยน์ตาเป็นประกาย

ส่วน ชารี พระสงคราม มองเหตุการณ์เฉย ๆ ไม่พูดอะไร

“เมื่อก็ท่านอุทานชื่อ นิโคไล เชคอฟ ท่านรู้จักเขาหรือครับ?”

“เขาเป็นเพื่อนพ่อคุณ ผมไม่ได้รู้จักเขาเป็นการส่วนตัว แต่เคยได้ยินเรื่องของเขามาบ้าง”

“แปลก! เขาจะพบผมทำไม พ่อผมก็ตายไปนานแล้ว”

“ผมไม่รู้ อาจเป็นอย่างที่คนส่งข่าวว่าก็ได้ เขาอาจมีข่าวอะไรเกี่ยวกับพ่อคุณที่จะบอกคุณ บางทีเขาอาจรู้ว่าคุณติดกับอยู่ในเบอร์ลิน เลยอยากช่วยลูกของเพื่อนเก่า หรืออาจมีเรื่องอะไรต้องพบคุณก็ได้ เราคงไม่รู้จนกว่าคุณจะไปพบเขา”

“แล้วผมควรไปพบเขาหรือไม่ครับ?”

“ผมคิดว่าคุณไม่มีทางเลือกนะรุจน์” ท่านทูตเดินไปนั่งที่เก้าอี้

“เล่าให้ผมฟังเกี่ยวกับ นิโคไล เชคอฟ คนนี้ได้ไหมครับ?”

“นิโคไลเป็นนายทหารโซเวียต อายุมากกว่าพ่อคุณสักห้าหกปี เป็นเพื่อนชาวรัสเซียที่สนิทสนมกับคนไทยหลายคน ราว ๆ สามสิบปีก่อน มีคนไทยหลายคนไปเรียนทหารที่โซเวียต มีพ่อของคุณ พันตรีหลวงพระสงคราม สองคนนี่ไปเรียนทหารบกที่โซเวียตในราวปี 2457 หรือ ‘58 นี่แหละ พ่อคุณเรียนเก่ง สอบได้ที่หนึ่งในชั้นเสมอ เมื่อจบทหารแล้วได้ไปเรียนต่อที่มอสโก เขาจึงสนิทกับนายทหารรัสเซียหลายคน โดยเฉพาะนิโคไลซึ่งเป็นนายทหารรุ่นพี่ของเขา”

“ช่วงเวลานั้นมีคนไทยไปศึกษาต่อต่างประเทศมาก พวกเขาพบเห็นสิ่งใหม่ ๆ และนำกลับไปเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดทางด้านสังคมและระบอบการปกครอง ซึ่งแบ่งออกเป็นสองแนวทางและไม่มีในเมืองไทยทั้งคู่ นั่นคือระบอบประชาธิปไตยกับสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่มีแห่งเดียวในโลกในตอนนั้นคือที่โซเวียต ช่วงนั้นเป็นเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งไม่นาน คนไทยจำนวนหนึ่งรับความคิดก้าวหน้าจากตะวันตกเรื่องระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา เช่น กลุ่มที่ภายหลังกลายเป็น คณะราษฎร ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งรับแนวคิดแบบสังคมนิยมมาจากโซเวียต เช่น พ่อของคุณ เป็นต้น เพียงแต่ว่ากลุ่มปัญญาชนไทยที่รับความคิดแบบ มาร์กซ-เลนิน เป็นกลุ่มเล็กมาก เมื่อ

เทียบกับพวกที่ได้รับอิทธิพลมาจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน จึงดูเหมือนไม่ค่อยมีบทบาทอะไร...

“ตัวผมเองมีโอกาสทำงานกับพ่อของคุณและเพื่อนทหารรุ่นเขา ผมเป็นรุ่นพี่ของพวกเขาสามสี่ปี นายทหารรุ่นน้องกลุ่มนี้นอกจากพ่อคุณแล้ว ก็มีพันตรีหลวงพิระสงคราม...”

ท่านเหลือบไปมองซารีที่มุมห้องแวบหนึ่ง “...ก็คือพ่อของซารี นอกจากนี้ก็มีพันตรีหลวงพิจิตรยุทธศิลป์ พันตรีหลวงประยุทธสงคราม พันตรีหลวงพายัพพิทักษ์ คนหลังนี้เรียนที่จีน มาจากครอบครัวจีน หลายคนในนี้คุณคงเคยได้ยินชื่อ เพราะภายหลังมีบทบาททางการเมืองทั้งสิ้น...

“เมื่อจบหลักสูตรที่เมืองไทยแล้ว นายทหารรุ่นนี้หลายคนรับราชการทหารตามภาคต่าง ๆ ของประเทศ ในขณะที่พวกเราบางคนมีโอกาสมาเรียนทหารต่อที่ยุโรปนี้ ช่วงนั้นทางราชการมักส่งนักเรียนนายร้อยทหารบกที่เรียนดีไปเมืองนอก ตอนนั้นผมเป็นนายร้อยชั้นประถม ได้ทุนมาเรียนต่อนายร้อยที่เยอรมนี เรียนเกือบจบแล้ว ก็พอดีเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ผมเลยต้องไปเรียนต่อที่สวิตเซอร์แลนด์ ได้ยศร้อยตรี แล้วถูกบรรจุเข้ากองบังคับการทหารอากาศไทยในสงครามโลก ตอนนั้นกองทัพอากาศไทยต้องการนายทหารที่รู้ภาษาต่างประเทศมาก...”

ท่านทูตนิ่งนึกถึงความหลัง “...จำได้ว่านายทหารที่มาเรียนที่เยอรมนีรุ่นก่อนหน้านั้นสองสามปี ก็มีพระยาพลพลพยุหเสนา ซึ่งต่อมาภายหลังได้เป็นนายกลายมาคนที่สอง ท่านไปเรียนที่ไกรสรชลิตเตอร์เฟลเด แล้วไปต่อที่เมืองเม็ตซ์ สร้างชื่อให้คนไทย เพราะทำคะแนนดีมาก จนได้รับแต่งตั้งเป็นนายร้อยตรีกองทัพอากาศ นอกจากนี้นะ ยังมีพระยาทรงสุรเดช พระยาศรีสิทธิสงคราม พระยาทรงสุรสิทธิ์การเมืองที่อินโดจีนเมื่อเจ็ดปีก่อน ส่วนเพื่อนรุ่นพี่อีกคนคือพระยาศรีสิทธิสงคราม ก็ตายไปในการรบครั้งกบฏบวรเดช...”

คนเล่าถอนใจยาวอย่างสะทกสะท้าน “เรื่องส่วนนี้ถ้ามีเวลา จะเล่าให้ฟังทีหลัง กลับเข้าเรื่องของพ่อคุณ หลังจากที่เขาเรียนจบทั้งด้านทหารและรัฐศาสตร์จากมอสโก ก็กลับมาทำงานในเมืองไทย เมื่อมีการปฏิวัติในปี 2475 เขาก็เข้าร่วมกับเรา ผมทำงานด้วยกันกับพวกเขามาหลายปีจนเข้าใจนิสัยพวกเขาดี ในบรรดาเพื่อนร่วมรุ่น หลวงพิระฉลาดแหลมคมที่สุด หลวงพิจิตรฯ เป็นคนเยือกเย็น สุขุม ต่างกับพ่อคุณซึ่งเป็นคนอารมณ์อ่อนไหวไปบ้าง”

รุจน์พิมพ์ “หรือครับ?”

“ใช่ พ่อคุณเป็นคนอ่อนไหว ทั้ง ๆ ที่เป็นทหารใหญ่”

“จะว่าไปแล้วผมเองก็ไม่รู้จักพ่อผมเท่าไร...”

ทั้งสองเสียบไปครู่หนึ่ง เขากวาดตามองคนในห้อง เจ้าหน้าที่สถานทูตหลับกันหมดแล้วด้วยความอ่อนเพลีย ซารี พิระสงคราม เอนร่างที่มุมห้อง แสงน้ิ่งสลบพัก เหลือพวกเขาสองคนที่คุยกันท่ามกลางแสงเทียนนับแวม ดึกสงัดทั้งเมืองตกอยู่ในความมืดมิด เสียงปืนระหว่างทหารเยอรมันที่เหลือนับทหารโซเวียตตั้งเป็นระยะ ๆ บางครั้งดังรบกวนเหมือนเสียงจุดประทัดในเทศกาลรีนเริง บางคราแผ่วเบาเหมือนเสียงข้าวปะทุ ทุกนาที่ที่ผ่านไป มีคนตายเพราะการยึดเบอร์ลินครั้งนี้

พระประศาสน์พิทยายุทธเปรยเบา ๆ “คงยังกันทั้งคืน พวกนาซีที่เหลือยังไม่ยอมแพ้ ช่างเหมือนตอนพม่าบุกมาเผาอยุธยาในคราวเสียกรุงครั้งที่สองเสียจริง...” ประโยคหลังท่านทูตพิมพ์คำอยู่ในลำคอ

“หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ่อคุณไม่ได้รับตำแหน่งใด ๆ ทางการเมือง หลายคนในคณะผู้ก่อการก็ชอบที่จะให้เป็นเช่นนั้น เนื่องจากพวกเขาเห็นว่าพ่อคุณมีแนวความคิดที่ออกจะเป็นสังคมนิยมไปหน่อย ซึ่งเป็นของใหม่ในตอนนั้น หลายคนเชื่อว่าเขาไปรับแนวคิดแบบนี้มาจากโซเวียตที่เขาไปใช้ชีวิตมาหลายปี ซึ่งน่าจะจริง สังคมนิยมอยู่ในความคิดของเขามาตั้งแต่เด็ก เขามีพื้นฐานเป็นคนยากจน รุจน์ พ่อของคุณที่ผมรู้จักเป็นคนที่รักความยุติธรรม เป็นคนเงียบ ๆ แต่หลายคราวก็บาระทำเหมือนกัน ผมรู้ว่าเขาชกต่อยกับอันธพาลหลายคนจนเลือดตกยางออก เพียงเพราะพวกมันพูดจาข่มขู่คนยากจนเท่านั้น...

“ตอนที่เขาไปเรียนทหารที่นั่น แม้โซเวียตยังไม่ปฏิวัติใหญ่ แต่กระแสสังคมนิยมระบอบไปทั่ว พวกบอลเชวิกยึดอำนาจได้สำเร็จในช่วงที่พวกเขากำลังเรียนทหาร นั่นคือปี 2460 ปีสุดท้ายของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เป็นปีที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลง ปีเดียวปฏิวัติสองครั้ง ผลก็คือรัสเซียกลายเป็นคอมมิวนิสต์...”

ท่านนิ่งไปครู่หนึ่ง

“...คุณก็รู้ การปฏิวัติโดยมวลชนครั้งนั้นเป็นเหตุการณ์ที่ไม่มีการเตรียมการมาก่อน มันเกิดขึ้นเพราะถึงเวลาสุของมของมันเป็นเอง นายทหารรัสเซียเพื่อน

ของพ่อคุณหลายคนก็เข้าร่วมกับการปฏิวัติครั้งนั้นด้วย...”

การปฏิวัติในรัสเซียครั้งแรกในปีนั้นเกิดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ เมื่อมวลชนชาวนาและกรรมกรหมดความอดทนต่อสภาพอดอยากและความแตกต่างระหว่างชนชั้นพากันลุกฮือขึ้นเดินขบวนกลางถนนในเมืองเปโตรกราด ทหารแห่งรัฐถูกสั่งให้ยิงผู้ชุมนุม แต่ผู้ถืออาวุธกลับเข้าร่วมเดินขบวนเสียเองเวลานั้นชาร์นิโคลาสทรงประทับอยู่ ณ แนวน้ำ บัญชาการรบกับเยอรมนี พระองค์เสด็จกลับเมืองหลวงวันที่ที่ทรงทราบข่าว แต่ขบวนรถไฟของชาร์ถูกคนงานรถไฟสั่งให้หยุด เมื่อนั้นพระองค์จึงทรงตระหนักว่าอำนาจในพระหัตถ์นั้นสิ้นสุดลงแล้ว ทรงไม่มีทางเลือกอื่นใดนอกจากสละราชสมบัติ

ขณะเกิดการปฏิวัติในเดือนกุมภาพันธ์ เลนิน หัวหน้าของพวกบอลเชวิกยังลี้ภัยอยู่ที่สวิตเซอร์แลนด์ อันเป็นผลจากการต่อต้านรัฐ ทันทีกที่ทราบข่าวเลนินซึ่งได้รับการสนับสนุนมาจากพวกกรรมกรรัสเซีย พยายามเดินทางเข้ารัสเซีย แต่การเดินทางเข้ามาในช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเต็มไปด้วยอุปสรรคในที่สุดพวกเยอรมันก็เป็นผู้ส่งเขาเข้าไปในรัสเซียเอง โดยซ่อนเขาในรถไฟขบวนหนึ่ง เพราะเชื่อว่าเลนินจะช่วยทำให้รัสเซียปั่นป่วนหนักขึ้นไปอีก จนอาจต้องถอนตัวออกจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และเปิดโอกาสให้เยอรมนีชนะสงคราม

ในเดือนตุลาคมปีนั้น เลนินกับพวกบอลเชวิกก็ปฏิวัติอีกครั้ง คราวนี้เป็นที่ยึดอำนาจโดยวางแผนอย่างรอบคอบ จัดกำลังนำโดยทร็อตสกี เข้ายึดสถานที่สำคัญในเมือง พวกบอลเชวิกยึดพระราชวังฤดูหนาว สถานที่ทำการรัฐบาล และจุดยุทธศาสตร์อื่น ๆ การปฏิวัติสำเร็จเพราะได้รับการสนับสนุนจากพวกกรรมกร โดยเฉพาะพวกที่อยู่ในเมืองเปโตรกราดและมอสโก บอลเชวิกขึ้นครองอำนาจ มีการประชุมสภาครั้งแรกหนึ่ง หลังจากนั้นสภาก็ปิดลงอย่างถาวร

ช่วงสี่ปีต่อมาสภาพโซเวียตตกอยู่ในวังวนของสงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายแดง คือพวกสังคมนิยมบอลเชวิก กับฝ่ายขาว อันประกอบด้วยฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับระบอบเลนิน และฝ่ายตะวันตกเช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกา โปแลนด์ ญี่ปุ่น ซึ่งหวาดกลัวว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ที่เพิ่งเกิดขึ้นจะแผ่ขยายไปทั่วโลก สงครามกลางเมืองทำให้โซเวียตอ่อนเปลี้ย ผู้คนล้มตายราวไปไม่ร่วง

ท้ายที่สุดฝ่ายขาวก็พ่ายแพ้

เสียงท่นทุตกระทบโสตเขาอีกครั้ง “สำหรับประเทศไทยเรา พวกคอมมิวนิสต์ก็มีบทบาทในสยามมานานตั้งแต่ก่อนปีเปลี่ยนแปลงการปกครอง พวกนั้นส่วนใหญ่เป็นคนจีนในสยาม มีการตีพิมพ์เอกสารเกี่ยวกับบอลเชวิก มีอั้งยี่หรือสมาคมลับหลายแห่งที่เกี่ยวข้อง กิจกรรมต่าง ๆ ของพวกนั้นอยู่ในสายตาของรัฐมาโดยตลอด ช่วงหลายปีนั้นมีการจับกุมและเนรเทศพวกคอมมิวนิสต์จีนสยามออกไปไม่น้อย แต่ที่เข้ามาใหม่ก็มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่ก๊กมินตั๋งในจีนปราบพวกคอมมิวนิสต์อย่างหนัก พวกแกนนำเหล่านั้นก็อพยพมาไทย พวกนี้ก่อความวุ่นวายในไทยมากที่สุด หลังจากเราเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว พวกนี้แจกใบปลิวต่อต้านรัฐไม่หยุดหย่อน ครั้งหนึ่งพวกนั้นถึงกับผูกธงค้อนกับเคียวที่สะพานกษัตริย์ศึกและที่ท้ายรถรางด้วย!”

“ทำขนาดนั้นเลยหรือครับ?”

“ใช่ ไม่นานหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นายฯคนแรกคือพระยามโนปกรณนิติธาดาประกาศยุบสภา เนรเทศนายปรีดี พนมยงค์ ผู้ร่างเค้าโครงเศรษฐกิจแห่งชาติที่พวกเขาเห็นว่าเป็นคอมมิวนิสต์ออกนอกประเทศไป พลอยทำให้ผู้คนเพ่งเล็งพ่อของคุณไปด้วย เพราะเขาเป็นคนเดียวที่เห็นด้วยกับเค้าโครงฯนั้นอย่างเปิดเผย แม้ว่าพ่อคุณไม่ถูกเนรเทศไปด้วย แต่ภาพของเขาก็เสียไปแล้ว...

“คุณเป็นนักรัฐศาสตร์ คุณก็รู้ว่าเค้าโครงนั้นเป็นแนวทางแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่หวังจะแก้เศรษฐกิจตกต่ำ ซึ่งมีผลกระทบต่อเกษตรกรของประเทศเรามาแสนนานแสนนานแล้ว นายปรีดี พนมยงค์ เสนอให้รัฐซื้อที่ดินจากเจ้าของเดิมด้วยพันธบัตร มีดอกเบี่ยในอัตราที่เป็นธรรมให้เป็นประจำปี และให้ตั้งเป็นระบบสหกรณ์ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ เป้าหมายคือความกินดีอยู่ดี และลดอาชญากรรม”

“แต่มันก็ไม่ใช่อะไรคอมมิวนิสต์...”

“แต่คนอื่นไม่ได้คิดอย่างนี้ นักการเมืองหลายคนเห็นว่า สมุดปกเหลืองเล่มนี้ช่างคล้ายคลึงกับโครงการเศรษฐกิจห้าปีของโซเวียตอย่างมาก เพราะฉะนั้นถ้าไม่ใช่คอมมิวนิสต์แล้ว มันคืออะไร นักการเมืองและทหารกลุ่มหนึ่งไม่พอใจเป็นผลให้พระยามโนฯยุบสภาในปีเดียวกันนั่นเอง เนรเทศนายปรีดี

ไปฝรั่งเศส นั่นแหละคือฤทธิ์ของคำว่า ‘สังคมนิยม’ ในตอนนั้น นั่นคือเดือนเมษายน ปี 2476 มีผู้คนรักท่านไปส่งท่านที่ท่าบีไอ.หลายพันคน รวมทั้งพ่อคุณ”

“ผมจำได้ พ่อผมเคยเล่าให้ผมฟังเรื่องนี้ ตอนนั้นผมยังไม่ได้มาเยอรมนี”

“แต่นายบริติก็ไปไม่นาน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสยาม โดยกลุ่มพระยาพหลฯปฏิวัติอีกครั้งในปี 2476 คราวนี้พระยาพหลฯได้เป็นนายกรัฐมนตรี และเรียกนายบริติกลับเมืองไทย ท่านก็กลับมาจากฝรั่งเศส มา กับเรือฮาโนเกมารู มีเรือยามฝั่งของไทยไปรับที่เกาะสีชัง ท่านกลับมาทำงานต่อ แต่ถูกห้ามพูดเรื่องเค้าโครงเศรษฐกิจนั้นอีกต่อไป”

แม้ตอนที่เกิดเหตุการณ์เหล่านั้น เขายังเด็ก แต่เมื่อโตขึ้นเขาก็เข้าใจ ไม่ใช่เรื่องแปลกที่คนไทยในยุคนั้นหวาดกลัวคอมมิวนิสต์ยิ่งกว่าระบอบการเมืองใด ๆ หลังการปฏิวัติ เกิดเรื่องที่ทำให้ทั้งโลกตะลึงคือ ชาร์นิโคลาสถูกปลงพระชนม์ ส่วนพระชายา พระโอรสติดาทุกพระองค์หายสาบสูญไป ช่วงหลายปีนั้น ไม่มีใครรู้ว่าพระราชวงศ์โรมานอฟยังมีพระชนม์ชีพอยู่อีกหรือไม่ มีคนจำนวนมากพยายามสืบข่าว โดยเฉพาะพระญาติที่อาศัยนอกโซเวียตส์เซียหลายปีให้หลังจึงมีข่าวยืนยันว่า พระราชวงศ์ทุกพระองค์ถูกปลงพระชนม์อย่างโหดเหี้ยม ไม่เหลือรอดไปได้สักพระองค์เดียว

เป็นข่าวที่คนไทยได้ยินได้ฟังด้วยความตะลึง รวมถึงสิ่งที่โจเซฟ สตาลิน ผู้นำโซเวียตคนต่อมาหลังจากเลนินตายในปี 2467 กระทำกับแผ่นดินแม่ด้วย โครงการเศรษฐกิจห้าปีที่เริ่มตั้งแต่ปี 2472 สร้างความระส่ำระสายต่อประเทศอย่างใหญ่หลวง

โครงการเศรษฐกิจของสตาลินครอบคลุมนโยบายด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม สร้างโรงงานอุตสาหกรรมหนัก เช่น โรงงานเหล็กกล้า รถไฟ ไฟฟ้าเหมือนแร่ เพื่อให้รองรับการพัฒนาชาติที่กำลังขยายตัว วิศวกรและช่างเทคนิคถูกฆ่าตายไปมาก เพียงเพราะไม่สามารถควบคุมงานผลิตตามที่รัฐต้องการ

ทางด้านการเกษตร พวกคูลักส์ หรือชาวนาที่มีฐานะดีถูกบังคับให้ยกผลผลิตกับสัตว์เลี้ยงทั้งหมดแก่รัฐ เป็นสาเหตุให้พวกคูลักส์ไม่พอใจอย่างมาก มีการประท้วง เมื่อไม่สำเร็จก็ต่อต้านนโยบายนั้น โดยทำลายผลผลิตและฆ่าสัตว์เลี้ยงแทนที่จะมอบให้รัฐ ผลที่เกิดขึ้นคือโซเวียตสูญเสียผลผลิตและปศุสัตว์กว่าครึ่งหนึ่งของประเทศ ความอดอยากทวีทั่วประเทศ ความ

โกรธแค้นทำให้สตาลินประกาศิตให้ลงทัณฑ์โดยการจับกุม จำขัง ทรมาณ และประหาร ชาวนาจำนวนมากถูกส่งไปทำงานที่ไซบีเรีย ประมาณว่ายุคนั้นเกษตรกรรมตายไปกับแผนพัฒนาฉบับนั้นถึงเจ็ดล้านคน ยิ่งทำให้คนทั่วโลกเกลียดกลัวระบอบใหม่นี้ ด้วยเหตุนี้เมื่อ นายบริติ พนมยงค์ เสนอเค้าโครงเศรษฐกิจแห่งชาติ จึงมีผู้ต่อต้านอย่างหนักมากกว่าผู้สนับสนุน และพ่อของเขายู่ฝ่ายหลัง

ทุกครั้งที่เขานึกถึงพ่อ เขามักมีความรู้สึกปนเปกัน คล้ายว่าพ่อเป็นผู้ที่อยู่เกินเอื้อม ตั้งแต่เด็กเขาไม่ค่อยได้สนิทสนมกับพ่อมากนัก พ่อมักใช้เวลาของครอบครัวในห้องหนังสือ หลายครั้งเขาเห็นพ่อนั่งเหม่อลอย อ่านเขียนหนังสือจนตึกตื่นทุกคืน บ่อยครั้งมีเพื่อนนายทหารมาสนทนากับพ่อที่บ้านในเรื่องการเมือง การสงคราม รุ่งจึงใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับพี่เลี้ยงของเขามากกว่า

ภาพพ่อที่เขาตราตรึงในหัวจนบัดนี้ เป็นภาพพ่อกำลังเขียนหนังสือที่โต๊ะทำงานตัวโปรด มีแสงไฟจากตะเกียงบนโต๊ะแวบแวม นาน ๆ ทีก็จะปิดตัว แก้มือยสักครั้ง เป็นเช่นนั้นทุกวัน

“เมื่อพระยาพหลฯลงจากอำนาจในเวลาต่อมา หลวงพิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่สาม ประเทศเราเข้าสู่ยุคใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ มากมาย ลัทธิชาตินิยมเริ่มแผ่กว้างไปทั่วโลก ผู้คนเริ่มคุ้นเคยกับคำว่า ประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ แม้ว่าอาจจะยังไม่เข้าใจว่ามันคืออะไร ที่น่าตลกก็คือชาวบ้านหลายคนคิดว่ารัฐธรรมนูญเป็นชื่อของคน! หลายคนนึกว่ารัฐธรรมนูญเป็นชื่อลูกชายของพระยาพหลฯด้วยซ้ำ! ในยุคที่หลวงพิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีนี่เอง ที่มีข่าวลือว่าจะเกิดการรัฐประหารอยู่ไม่เว้นแต่ละวัน ที่แน่ ๆ ก็คือมีหลายฝ่ายไม่ต้องการให้ท่านอยู่ในอำนาจ...

“วันหนึ่งในกลางปี 2478 ฝ่ายรัฐบาลได้ข่าวว่าจะเกิดการรัฐประหาร โดยกลุ่มทหารระดับนายสิบ กองพันทหารราบที่ 2 และกองพันอื่น ๆ อีกหลายกองพันที่ไม่พอใจการบริหารของรัฐบาล ตามแผนการที่สืบทราบมา จะลงมือในตอนเช้าวันที่ 5 สิงหาคม 2478 โดยการลอบสังหารบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลหลายคน เช่น นายกรัฐมนตรี ประธานผู้สำเร็จราชการ เสด็จในกรม และรัฐมนตรีบางคน ช่างนี้น่าเชื่อถือมาก เพราะว่าหนึ่งในผู้ก่อการเอาความไปบอก

เบื่องบนเอง ในวันที่ 3 สิงหาคมปีนั้น มีการกวาดจับนายทหารกลุ่มหนึ่งกราวรูต ซึ่งส่วนใหญ่มียศนายสิบ...”

“ท่านกำลังหมายถึงรัฐประหารที่เรียกว่า *ชนบถนายสิบ* ใช่ไหมครับ?”

“ใช่ หลังเกิดชนบถนายสิบ มีนายทหารถูกประหารไปคนหนึ่งคือ สิบเอก สวัสดิ์ มะหะหมัด ถูกยิงเป้าที่ป้อมพระจุลฯ ที่เหลือติดคุกระนาว เช่น สิบตรี หม่อมหลวง ทวีวงศ์ วัชรวิงษ์, สิบเอกเข็ม เฉลยทิศ, สิบเอกถม เกตอำไพ และคนอื่น ๆ อีกหลายคน ยี่สิบปีบ้าง ตลอดชีวิตบ้าง ถูกส่งไปตะรุเตาบ้าง พ่อคุณแสดงท่าที่ไม่พอใจต่อการตัดสินใจนั้น”

“ใครเป็นคนเอาความไปบอกครับ?”

“ไม่ทราบ แต่ทางรัฐบาลไม่เชื่อว่าพวกนายสิบจะกล้าคิดก่อรัฐประหารเองโดยไม่มีนายทหารยศสูงกว่าช่วย ต้องมีทหารคนอื่นสนับสนุนอยู่แน่ ๆ และพ่อคุณก็เป็นหนึ่งในกลุ่มผู้ต้องสงสัยนั้น”

“เพราะอะไรครับ?”

“เพราะเขาเป็นเจ้านายของนายสิบกลุ่มนั้น จุดนี้ทำให้หลายคนเชื่อว่า พ่อคุณอาจเป็นหัวหน้าหรือผู้วางแผนตัวจริงก็ได้ หลายคนเชื่อว่าพ่อคุณเก็บความไม่พอใจไว้เงียบ ๆ คนเดียว หลังจากนั้นการเมืองก็เงียบลง ไม่มีการเคลื่อนไหวใด ๆ พ่อคุณเก็บตัวมาโดยตลอด จนกระทั่ง...”

เข้มนาคิก้าข้อมือชี้ที่เวลาตีสองสิบห้า ลมเย็นจากภายนอกลอดช่องแตกเข้ามา

“...วันหนึ่งในเดือนธันวาคม ปี 2478 มีข่าวลือตลอดออกมาว่าทหารบกกลุ่มหนึ่งที่จบจากรัสเซียวางแผนก่อการรัฐประหาร หมายเปลี่ยนสยามเป็นคอมมิวนิสต์ พ่อคุณเป็นหัวหน้าการก่อกบฏครั้งนั้น ทั้งหมดถูกจับเพราะแผนล้มเหลว หลังจากนั้นสองวัน พ่อของคุณรวมทั้งนายทหารอีกสามคนก็พากันหนีไปลี้ภัยที่ต่างประเทศ”

“เกิดอะไรขึ้นจริง ๆ ในวันนั้นครับ?”

“ผมไม่รู้รายละเอียดทั้งหมด รู้แต่ว่ารัฐประหารที่ไม่สำเร็จครั้งนั้น พ่อคุณเป็นหัวหน้า และเป็นการรัฐประหารเพื่อเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์แน่นอน”

“มีหลักฐานเช่นนั้นจริงหรือครับ?”

“ใช่ รุจน์ พวกนั้นได้หลักฐานเช่นนั้นจริง ๆ”

สีหน้าเขาเหมือนไม่อยากเชื่อ ท่านทูตจ้องหน้าเขา “รุจน์ ตอนนั้นคุณอายุเพียงสิบกว่าปีเท่านั้น ผมว่าคุณไม่อยากจะเชื่อหรอก แต่คนในวงการทั้งในและต่างประเทศรู้กันดี และหลักฐานที่ชัดที่สุดคือ เมื่อรัฐประหารล้มเหลว พ่อคุณก็ไปลี้ภัยที่มอสโก เขาเข้าเป็นสมาชิกขององค์การคอมินเทอร์นันทันที”

เขาอึ้งไป “คนอื่น ๆ เล่าครับ?”

“ที่เหลือก็หนีไปอยู่ที่อินโดจีนบ้าง สิงคโปร์บ้าง”

ท่านทูตมองหน้าเขา “รุจน์ ผมเป็นคนหนึ่งที่มีโอกาสเห็นหลักฐานนั้นจากหน่วยข่าวกรอง มีรูปถ่ายพ่อคุณกับแกนนำพรรคคอมมิวนิสต์หลายคนที่อยู่ในคอมินเทอร์น รวมทั้งนักศึกษาในกลุ่มนักปฏิวัติหัวรุนแรงชาวจีนซึ่งรวมตัวกันที่ปารีสในปี 2464 พวกนี้แหละที่เป็นผู้ก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนสาขายุโรป พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ไม่นับรวมแกนนำคอมมิวนิสต์ประเทศอื่น ๆ ที่รวมตัวที่นั่น เช่น ดีโต ดิมิทรอฟ”

เขาถอนใจ

“คุณถอนใจเรื่องพ่อคุณหรือ?”

เขานิ่งไป

“เป็นเรื่องธรรมดาของการเมือง ครอบครัวของคนแพ้มักจะเดือดร้อนไปด้วย พุดก็พูดเถาะ ตัวคุณเองยังไม่รู้จักพ่อคุณดีพอเลย ผมเองก็ไม่แน่ใจว่าทำไมเขาถึงเลือกเป็นคอมมิวนิสต์ หลายปีที่ผ่านมาด้วยกัน ผมเชื่อว่าเขาไม่ใช่คอมมิวนิสต์ที่แท้จริง หากแต่เป็นนักสังคมนิยมที่กินอุดมคติมากเกินไป เขาเป็นคนอ่อนไหวง่าย จึงเชื่อว่าโลกเราสามารถมีความเสมอภาคทางชนชั้นได้...”

รอยยิ้มบางระบายบนใบหน้าท่านทูต คล้ายแฝงด้วยความเจ็บปวดลึก ๆ

“แต่ในความเป็นจริง มนุษย์เราถูกสร้างมาไม่เหมือนกัน ความเสมอภาคเป็นเพียงนามธรรมที่จับต้องไม่ได้ แต่เป็นข้อที่นักการเมืองมักสัญญากับชาวบ้านเสมอ”

“รัฐประหารของพ่อผมครั้งนั้นไม่สำเร็จเพราะอะไรครับ?”

“เพราะข่าวรั่วเสียก่อน”

“ใครเป็นคนนำความไปบอก?”

“จนบัดนี้ใครคนนั้นก็ไม่เคยเปิดเผยตัว เบื่องบนรู้แต่เพียงว่าเรื่องนี้มีมูลความจริง ก็จัดหาทหารหน่วยหนึ่งไปกวาดจับ”

เสียงท่านทูตเล่าเรื่องต่อไป

“วันนั้นทหารไปล้อมจับพวกก่อการทั้งหมดที่บ้าน สองวันต่อมาเบ๊องบน ลังเนรเทศนายทหารก่อการ พร้อมทั้งถอดยศกับภูทุกคน หลวงพระสงครามถูกยิงตายเพราะพยายามหลบหนี ที่เหลือไปลี้ภัยในประเทศต่าง ๆ เช่น อินโดจีน สิงคโปร์ จีน ยกเว้นแต่พ่อของคุณที่ไปลี้ภัยที่โซเวียต ผมไม่ได้เจอเขาอีกเลย จนมีข่าวว่าเขาตายเสียแล้วที่มอสโก...”

นัยน์ตาท่านทูตเป็นประกายความรู้สึกภายในวูบหนึ่งก่อนจางหายไป ท่านเงยไป รุจน์ก็เงยไป

เขาจำได้ว่าตอนนั้นเขาอยู่ที่เยอรมนีเป็นปีแรก คืนหนึ่งคาร์มารอฟแจ้ง เขาว่าพ่อของเขาตายเสียแล้วด้วยอุบัติเหตุรถชนขณะกำลังลี้ภัยที่โซเวียต ตอนนั้นเขายังเด็กเกินไปที่จะเข้าใจคำว่า ‘ลี้ภัย’ เขาไม่แน่ใจว่าตัวเองรู้สึกเศร้าหรือไม่ ชีวิตส่วนใหญ่ของเขาไม่ได้คลุกคลีกับพ่อเท่าใดอยู่แล้ว ชีวิตหลังจากนั้นเปลี่ยนไปบ้าง และเขาไม่คิดจะกลับเมืองไทยอีก

ปีนั้นเขาอายุได้สิบสาม ตอนต้นปีพ่อส่งเขามาเยอรมนี พ่อไม่เคยถามเขาว่าอยากไปเรียนหนังสือที่ต่างประเทศหรือไม่ หากเพียงบอกเขาสองสัปดาห์ก่อนเดินทางว่า ได้จัดเตรียมสถานที่เรียนสำหรับเขาในเยอรมนีเรียบร้อยแล้ว

พ่อว่า “มีเพื่อนชาวรัสเซียกับเยอรมันของพ่อหลายคนที่นี่ยินดีดูแลลูก”

พ่อช่วยจัดของใส่กระเป๋าเดินทางและจัดหาเสื้อผ้าที่จำเป็นสำหรับเมืองหนาว นอกจากเสื้อผ้าและอาหารแห้งแล้ว เขายังขนหนังสือไทยไปจำนวนหนึ่ง

พ่อลูบหัวเขาอย่างปรานีและยิ้มให้เขา “เวลาลูกไปเยอรมนีแล้ว ขยันเรียนมาก ๆ จะได้กลับมาทำงานเพื่อชาติ”

ที่ทำปากน้ำ พ่อส่งเขาขึ้นเรือรถไฟ ท่าทางพ่อสงบเงียบ นั่นเป็นครั้งสุดท้ายที่เขาพบพ่อ จากท่าเรือพ่อมองเขาจนลับตา หลังจากนั้นเขาก็ไม่เคยพบหน้าพ่ออีกเลย

เรือรถไฟไปถึงสิงคโปร์และเดินทางต่อเกือบหนึ่งเดือนก็ถึงเยอรมนี เขาต้องปรับตัวอยู่นาน เรียนภาษาเยอรมันอย่างหนักอยู่สองปี หลายปีที่นี่ เขาเกือบลืมไปแล้วว่าหน้าตาพ่อของเขาเป็นอย่างไร

ข้อหากบฏของพ่อส่งผลถึงเขาด้วย เมื่อเรียนจบรุจน์เขียนจดหมายขอเข้ารับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ แต่ไม่เคยมีคำตอบกลับมา เขาจึงรู้ว่าตนเองจะไม่ได้รับราชการในแผ่นดินสยาม ตราบที่ฝ่ายตรงข้ามพ่อยังคงครองอำนาจอยู่ ท่านทูตก็คงรู้ จึงชวนเขาทำงานที่สถานทูต เป็นครั้งแรกที่เขารับรู้สชาติของการถูกเนรเทศ

“เมื่อที่ท่านบอกว่าผู้ก่อการคนหนึ่งถูกยิงตาย...”

“ใช่ หลวงพระฯ ก็คือพ่อของซารี...”

ท่านปรายตาไปที่ ซารี พระสงคราม ซึ่งนั่งหลับอยู่

“...ไม่มีใครรู้ความจริงว่าเกิดอะไรขึ้นในวันนั้น เราคาดว่าเขาไม่ยอมถูกจับ จึงถูกจับตายหรืออาจโดนสังหาร แต่ผมไม่รู้อะไรทั้งหมด”

“ผู้ก่อการคนอื่น ๆ เล่าครับ?”

“ก็ยังคงอยู่ต่างประเทศ...”

ท่านทูตเคยกล่าวกับเขาครั้งหนึ่งว่า “ความจริงเกี่ยวกับการเล่นหมากrukทางการเมืองข้อหนึ่งว่า อย่าได้เป็นผู้แพ้เป็นอันขาด เพราะผลลัพธ์มันมักจะทับไปยังคนในครอบครัวด้วย”

ทั้งรุจน์และท่านทูตเงยไป เปลวเทียนไขเล่มเดียวในห้องวูบไหว ลามเลียลงเหลือแสงสั้นนิดเดียว น้ำตาเทียนหยดลงมาเกาะตัวแข็งที่โคน

ครั้งหนึ่งเขาเคยถามท่านว่า “ท่านก็ถูก ‘เนรเทศ’ มาเป็นทูตอยู่ที่นี้ใช่ไหม?” ตอนนั้นท่านทูตไม่ตอบ แต่สายคิ้วนั้นเหินย่นและปลงตก บุคคลที่เคยมีอำนาจสูงเช่นท่าน ย่อมเข้าใจกระแสเปลี่ยนแปลงของชีวิตและการเมืองเป็นอย่างดี

ตอนนี้ในใจท่านคงคิดถึงเพื่อนร่วมก่อร่างระบอบประชาธิปไตยแผ่นดินสยามที่ต่อมาแตกกระจายไปคนละทิศทางด้วยอำนาจทางการเมือง ในกลุ่มสี่ทหารเสือ พระยาพหลพลพยุหเสนาวางมือทางการเมือง พระยาทรงสุรเดช ถูก ‘เชิญ’ ไปอินโดจีน พระยาฤทธิอัคเนย์ไปมลายู ส่วนท่านเองถูกส่งมาเป็นทูตที่นี่ ลูกศิษย์และลูกน้องของพวกท่านหลายคนต้องโทษประหารชีวิต

“สำหรับคุณเอง คงไม่แย่อย่างนั้น คุณเป็นคนฉลาด ยังมีอนาคต...”

คนหนุ่มมองไปรอบสถานทูตที่เหลือแต่ซาก “แต่ไม่ใช่ที่นี่ เพราะเยอรมนีจับลื่นแล้ว”

“เอาเถอะ ความจริงก็คือเราคงต้องกลับเมืองไทยแล้ว อนาคตยังมาไม่

ถึง เพราะฉะนั้นคิดมันในแง่ดีก่อน ไม่ต้องห่วงว่าจะถูกพิษการเมืองเล่นงานไปตลอดชีวิต ดูอย่างหลวงรัตนยุทธสงครามที่ทำงานกับเราลี เขาเคยอยู่ฝ่ายกบฏบวรเดช แต่เขาก็สามารถกลับมาเป็นใหญ่ได้”

“นั่นเป็นข้อยกเว้น เขาเป็นคนเก่ง”

“คุณก็เป็นคนเก่ง แต่ในเมืองไทยเก่งอย่างเดียวไม่พอหรอก ต้องมีเส้นสายด้วย ผมจึงไม่ห่วงว่าวันหนึ่งคุณจะกลับไปเมืองไทยไม่ได้ ความจริงอีกข้อหนึ่งก็คือ ไม่มีผู้ปกครองคนใดที่จะอยู่ตำแหน่งนี้ไปนาน นโยบายมันเปลี่ยนไปได้ทุกวัน อย่าห่วงเลย”

เขามองหน้าท่านทูตอย่างสงสาร ท่านดูแก่ลงไปมากในช่วงไม่กี่สัปดาห์

“อย่าคิดมากไปเลย ทุกอย่างย่อมเป็นไปตามกรรมลิขิต ถ้าเราถึงคราวตายครั้งนี้ ก็เป็นเรื่องที่ไม่มีใครช่วยได้”

เขากระซิบบอกท่านทูต “ใกล้สว่างแล้ว ท่านไปนอนเอาแรงเถอะ”

อัครราชทูตไทยยิ้มเยือกเย็น

“ไม่ ผมยังมีเวลานอนอีกมากตอนผมตาย ผมต้องให้คุณรู้เรื่องต่าง ๆ ที่ควรรู้ทั้งหมด ถ้าหากว่าเกิดอุบัติเหตุที่ทำให้เราไม่ได้เจอกันอีกเพราะสงคราม บ้าบอคอแตกนี้ คุณมีอะไรสงสัยอีกไหม?”

“ไม่มีแล้วครับ”

เทียนไขในห้องได้ดินเผาไหม้เกือบหมดแท่งแล้ว เสียงระเบิดและการยิงกันยังดังมาเป็นระยะ ที่มุมห้องอีกด้านหนึ่งข้าราชการสถานทูตนอนหลับคุตุอยู่ เขาเหนื่อย แต่ยากข่มตาหลับ

คืนนี้เขาจะฝันถึงแม่ไหมหนอ?

อากาศเข้ามีดปลายเดือนเมษายน 2488 เย็นเยะเยือก แต่เขาไม่รู้สึกร้อน เสียงปืนในเมืองซาลงไปแล้ว ขณะที่เขากำลังออกมาจากสถานทูต คนนำทางจากมอสโกยื่นตระหง่านหนึ่ง ณ ที่ตรงนั้น คล้ายรออยู่ที่นั่นมานานชั่วกัลป์แล้ว เขาเห็น ซารี พระสงครามสบตาเขาเงิบ ๆ เขานึกในใจ คุณกับผมก็เหมือนกันต่างเป็นลูกกบฏ ต่างถูกเนรเทศจากแผ่นดินปิตุภูมิเช่นกัน...

แล้ว รุจัน รุจิเรช ก็เดินทางไปกับคนส่งข่าวซาวรัสเซียบ

เขารู้ว่าอันตรายที่เขาไม่รู้กำลังรออยู่ข้างหน้า